

УДК 37.091.3:811

ОЛЕНА ПАСІЧНИК

м. Хмельницький

helen_shlapack@ukr.net

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОЕКТУВАННЯ ПРОФІЛЬНО ОРІЄНТОВАНОГО КУРСУ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВНЗ

Автор розкриває особливості проектування профільно орієнтованого курсу іноземної мови як засобу підвищення ефективності професійної іншомовної компетентності студентів. Проаналізовано базові характеристики та етапи проектної діяльності, яка повинна здійснюватись на засадах інтегративності, контекстності, проблематичності та діалогічності. Визначено роль та місце викладача в навчальному процесі.

Ключові слова: педагогічне проектування, іноземна мова, іншомовна компетентність, інтегративність, контекстність, проблематичність, діалогічність.

Якість та результат освіти безпосередньо залежать від основних властивостей та характеристик освітнього процесу – від правильно дібраного навчального матеріалу, методів та засобів навчання, до особистісних рис педагога та студентів тощо. Що стосується іншомовної підготовки, то якість та результат тут, у першу чергу, залежать від якості проектування системи навчання, наступності та безперервності. Цілісна система іншомовної підготовки є багаторівневим явищем, кожен етап якого, з одного боку, характеризується певною автономністю, а з іншого – закладає передумови для переходу на наступний рівень. У процесі навчання іноземної мови важливо бачити кінцеву мету але, водночас, навчальний процес повинен відповідати конкретним завданням. Проектування є основою для розробки навчальних програм, добору відповідного дидактичного матеріалу, методів навчання, концепції самого навчального процесу, оцінки його ефективності. Разом з тим уміння не лише застосовувати на практиці відомі педагогічні прийоми та техніки, а здатність до самостійного їх проектування стає визначальною рисою педагога-новатора.

Особливим видом професійної діяльності педагога є проектування профільно орієнтованого курсу іноземної мови. Міждисциплінарні зв'язки, мовна та мовленнєва підготовки, специфіка профілюючих дисциплін накладають свій відбиток на вивчення та викладання

іноземної мови в контексті відповідної галузі знань (спеціальності).

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що початок розробці науково-методичних засад педагогічного проектування поклав В. Беспалько. Загальнометодологічні підходи до висвітлення розуміння сутності педагогічного проектування розкривається у працях В. Безрукової, В. Ворошилова, О. Гончарової, В. Загв'язинського, Н. Кузьміної, В. Краєвського, І. Підласого, Г. Щедровицького Н. Яковлевої та інших науковців. Зміст та етапи проектної діяльності педагога у процесі навчання іноземних мов описані у роботах Е. Арванітопуло, Ю. Пассова, Н. Коряковцевої, В. Копилової, М. Щукіна тощо. Водночас залишається неохопленою низка питань, пов'язаних із ефективністю впровадження педагогічного проектування в навчально-виховний процес ВНЗ.

Аналіз наукових джерел та практичний досвід викладання англійської мови на немовних спеціальностях ВНЗ зумовлюють необхідність дослідження особливостей процесу проектування курсу занять іноземної мови як засобу підвищення ефективності професійної іншомовної компетентності студентів.

Постановка завдання – визначити методологічні засади, особливості та етапи проектування профільно орієнтованого курсу іноземної мови у ВНЗ.

Педагогічне проектування не має однозначного тлумачення. З одного боку, це мистецтво, яке полягає у створенні інноваційних

проектів та моделей у системі освіти, винайденні різноманітних методів добору та структуривання навчального матеріалу. Разом з тим, це науковий прикладний напрям педагогіки та організованої практичної діяльності, який складається з певних етапів, має свої форми, принципи та прийоми, а також характеризується цілеспрямованим застосуванням. До прикладу, у своїй дисертаційній роботі Т. Побєдова виділяє змістову сторону педагогічного проектування, де діяльність викладача спрямована на обґрунтування цільової ідеї, розробку, створення моделі та реалізацію педагогічного проекту як інноваційної моделі освітньо-виховної системи, орієнтованої на масове використання; та структурно-функціональну, яка представляє єдність структурних компонентів та відповідних їм функцій, що послідовно і циклічно змінюють одна одну і тим самим створюють певну педагогічну технологію [4, 9]. Також варто зазначити, що, на відміну від технічного проектування, де чітко можна прослідкувати всі етапи, складові, засоби та методи досягнення поставлених цілей, педагогічне проектування вирізняється більшою гнучкістю та варіативністю.

Особливого значення цей процес набуває при вивченні іноземної мови професійного спрямування. На жаль, існує ряд чинників, які негативно впливають на розвиток професійної іноземної компетентності студентів:

- недостатня кількість годин, відведених на вивчення іноземної мови у ВНЗ;
- відсутність сучасних навчально-методичних комплектів та матеріально-технічного забезпечення;
- різноманітність навчальних груп, і, як наслідок, значна кількість комунікативних бар'єрів;
- недосконалість організації системи навчання;
- статус іноземної мови як непрофільного предмета тощо.

Відтак, зусилля педагога повинні бути, в першу чергу, спрямовані на раціональну та методично виважену організацію роботи студентів із застосуванням інноваційних методів, які забезпечуватимуть індивідуалізацію та диференціацію навчання, стимулюватимуть пізнавальну активність студентів,

занурення їх у професійне іншомовне середовище і, таким чином, нівелюватимуть вплив вищезазначених чинників.

Педагогічне проектування профільно орієнтованого курсу іноземної мови є комплексним видом навчальної діяльності, яка повинна здійснюватись на засадах:

- інтегративності;
- контекстності;
- проблемності;
- діалогічності.

Вивчення іноземної мови не є самоціллю, суспільство та професійна спільнота потребують фахівців нового типу, які здатні поєднувати різні види діяльності, компетенцій, володіти не стільки теоретичними, як практичними вміннями та навичками тощо. Відтак, педагогічне проектування занять іноземної мови повинно носити комплексний інтегративний характер, безпосередньо пов'язуючи процес здобуття знань із можливістю їх реального застосування на практиці, що, в свою чергу, сприятиме активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, підвищуватиме рівень їх мотивації. Інтегрування знань різних предметних галузей дає змогу створити цілісне уявлення про майбутню професійну діяльність.

Крім того, ще однією характерною ознакою педагогічного проектування, яка детермінує напрям діяльності студентів від навчальної до професійної, та трансформує загальні інтереси, потреби, мотиви у пізнавально-професійні є контекстність. Контекстність дозволяє проектувати не лише прототип майбутньої діяльності студентів, але й допомагає усвідомити роль та місце іноземної мови в системі професійної освіти. Підтвердження цієї думки знаходимо у роботах низки дослідників. До прикладу, К. Вищневська зазначає: «контекстне навчання іноземної мови дозволяє у різних формах навчальної діяльності моделювати предметний і соціальний зміст професійної діяльності, забезпечувати інтеграцію навчальних пізнавальних потреб та мотивів у професійні. Здійснення такого моделювання та інтеграції відбувається через поєднання традиційних академічних занять з активними – такими, як рольові, ділові, організаційно-діяльнісні ігри, ситуативні завдання тощо» [3, 144].

Варто зазначити, що активні методи навчання також орієнтовані на широке використання ефекту групової взаємодії, реалізацію принципу активності студентів за рахунок використання елементів дослідження у навчальному процесі. Групові дискусії або групове обговорення, зазвичай, використовуються під час аналізу конкретних професійних, організаційно-управлінських ситуацій та груповому самоаналізі. Мета цієї форми спілкування полягає в тому, щоб, зіставивши протилежні позиції, на основі власних точок зору кожного із учасників, спонукати їх до пошуку спільно прийнятного рішення. Тобто, спілкування – це не обмін конкретною інформацією, а прагнення змінити думку опонента шляхом участі у дискусії. Перевагою вказаного методу є те, що студенти вчать аналізувати конкретні ситуації, визначати власну позицію, розвивати спостережливість, що, у свою чергу, актуалізує вияви творчості та ініціативності. Дискусійні методи дають можливість випробувати власні сили у вирішенні тієї чи іншої проблемної ситуації, сприяють особистісному та професійному розвитку. Різноманіття методів, засобів та форм навчання допомагають уникнути монотонності навчального процесу та врахувати індивідуальні особливості студентів.

До прикладу, на занятті англійської мови студентам комп'ютерних спеціальностей запропоновано участь у круглому столі на тему «What future holds for us», де студенти не лише обговорюють питання розвитку комп'ютерних технологій у майбутньому, але й, наприклад, аргументовано доводять перспективи та загрози розвитку штучного інтелекту для людства.

Заняття, у структуру якого викладач іноземної мови вміщує штучно створену педагогічну ситуацію, повинно базуватися на культурі діалогічного мовлення як у формі діалогу між викладачем та студентами, так і між самими студентами. За вимогами діалогічного мовлення співрозмовники розглядаються як рівноправні суб'єкти спільної діяльності. Студенти тренуються оцінювати процес розгортання діалогу зі своїх особистих позицій, змінювати напрям діалогу. Цінність діалогу проявляється ще й у тому, що він передбачає

постійну зміну ролей співрозмовників [5, 30-2]. У цьому випадку корисною, вважаємо, попередню роботу над моделлю діалогу, мовними кліше та професійними термінами. Одним із прикладів розвитку культури діалогічного мовлення можна вважати роботу над темою «Computer components» запропонованою авторами посібника для студентів за професійним спрямуванням «Інформаційні технології» [6, 29]. Після опрацювання лексики професійного спрямування та відповідних мовних кліше, студенти опрацьовують модель діалогу в комп'ютерному магазині, яку можуть використовувати за основу під час імітації подібної ситуації.

Task 10. Read the dialogue and fill the gaps with the missing words:

specifications, games, specifications, cause, applications, storage, embedded, vendors, looking, discount, expensive, advice

Sales assistant: Hi there. Do you need any help or are you just ... ..?

Nick: Actually, I need your help and ... .. . I'm looking for a new laptop. I need a very reliable one as I have some problems with the one I've got now.

S. A.: Well, everything depends on your budget and purpose.

N.: Frankly speaking, I have a limited budget. I use laptop for work. I work a lot with text and Internet. Sometimes I may watch a film. But I never play any advanced ... .. .

S. A.: Great. Then you could have a look at these two models: Dell Inspiron 3531 and HP 2000. Now we offer 10 % ... .. for them.

N.: It's interesting. What's the difference between these two? Do they have similar ... .. ?

S. A.: Well, first of all Dell and HP are both reliable ... .. and their products don't ... .. a lot of problems to users.

N.: That sounds positive to me.

S. A.: If we speak about their ... .. Dell has got Intel Celeron processor at 2.16 GHz which is fast enough for most ... .. . The HP's processor runs at 2.4 GHz, which is even faster. Both have 4 GB RAM. ...

Формування професійної іншомовної комунікативної компетентності визначає засоби та методи діяльності, а також залежить від скоординованої роботи всіх учасників навчального процесу. Відтак, викладач іноземної мови повинен мати комплексні знання та вміння, бути здатним поєднати педагогічну майстерність з майбутньою професійною діяльністю студентів. Наприклад, робота зі студентами комп'ютерних спеціальностей вимагає не лише високого рівня комп'ютерної грамотності, але й володіння фаховою термінологією, вміння спонукати студентів до професійно орієнтованих дискусій, застосування отриманих знань у подальшій практиці. Все це потребує високого рівня педагогічної, професійної та науково-дослідницької компетентності педагога. Крім того, в компетенції викладача підбір видів діяльності на основі особистісно орієнтованого підходу, що в подальшому забезпечує ефективну взаємодію та співпрацю студентів. Управлінська діяльність викладача забезпечує не лише взаємозв'язок навчальних ситуацій з подальшим їх практичним застосуванням, надає йому роль координатора навчального процесу, але й відіграє роль потужного мотиваційного чинника.

При проектуванні заняття зусилля викладача повинні бути спрямовані на дотримання технології проектування, як такої, що інтенсифікує процес навчання та сприяє посиленню пошуку оптимального поєднання теорії та практики на засадах логічності та послідовності її елементів. Застосування технології проектування у навчально-виховному процесі – це науковий підхід до організації діяльності викладача, педагогічного колективу; перехід від інтуїтивного вирішення педагогічних завдань до логічно виваженого; переведення уваги викладача із зовнішнього фактору «що робити», на внутрішній – «як це робити» [2, 7].

Логіка будь-якої проектної діяльності базується на певному задумі, процесі реалізації та результативності, хоча поділ на етапи може варіюватися в залежності від об'єкта проектування, його характерних ознак, рівня складності та ступеню конкретизації навчальних дій студентів. Цим можна пояснити розбіжність у поглядах науковців стосовно

виокремлення їх кількості та назв [1]. На нашу думку, системоутворюючим елементом цього процесу є мета, яка і детермінує зміст діяльності учасників проектування на кожному етапі. Відтак, за доречне, вважаємо наступний узагальнений порядок роботи:

I. Цілевизначальний етап – формулювання мети та завдань. Від того, наскільки конкретними вони будуть, залежить подальше планування та інтенсивність навчальної діяльності як викладача, так і студентів. Крім того, вони є визначальними у доборі методів та пошуків оптимальних шляхів їх досягнення;

II. Процесуальний етап – конкретизація методів та форм діяльності, підготовка дидактичних матеріалів та їх подальша імплементація відповідно до поставлених завдань та індивідуальних особливостей студентів. Викладачеві важливо пам'ятати про неприпустимість універсалізації одного з методів навчання та забезпечення гнучкості діяльності.

III. Оцінювальний етап – підведення підсумків, аналіз та обговорення результатів проектування. Форми поточного та підсумкового контролю визначаються за критеріями конкретних показників відповідно до поставленої мети та завдань, та можуть включати тестовий контроль, захист проектів, проведення міні-конференцій, круглих столів тощо. Це забезпечує необхідний зворотній зв'язок, дає можливість визначити слабкі та сильні сторони діяльності, здійснити саморефлексію, покращити ефективність праці в подальшому.

Разом з тим необхідно пам'ятати, що педагогічне проектування є творчою діяльністю, яка одночасно спрямована як на розробку проектної ідеї, так і на її практичне втілення, а отже не передбачає сталої послідовності дій на кожному з етапів. Особливістю проектування профільно орієнтованого курсу іноземної мови є те, що досягнення основної мети – формування іншомовної професійної компетентності носить інтегративний характер та відбувається шляхом розвитку і співвідношення його складових елементів: мовних та мовленнєвих знань та навичок, комунікативних умінь, соціокультурних знань тощо.

Отже, можна зробити висновок, що педагогічне проектування занять іноземної мови

у ВНЗ є своєрідною формою створення інноваційних продуктів на основі активних змін у системі педагогічної освіти, яка безпосередньо визначає розвиток професійної іншомовної компетентності студентів та відзначається контекстністю, інтегративністю, діалогічністю і проблематичністю. Перспективу подальших досліджень вбачаємо в розробці цілісної моделі організації освітнього процесу з іноземної мови на основі проектно-технології та її практичній реалізації.

Список використаних джерел

1. Арванітопуло Е. Г. Проектна методика навчання англійської мови на старшому ступені ліцею : дис. канд. пед. наук : 13.00.02 / Арванітопуло Елла Георгіївна. — К., 2006. — 289 с.
2. Богославець Л. П. Педагогічне проектування навчально-виховного процесу в системі доуніверситет-

ської підготовки слухачів: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л. П. Богославець. — Київ, 2009. — 20 с.

3. Вишневіська К. Контексне навчання іноземної мови як чинник успішності формування професійної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю. Проблеми підготовки сучасного вчителя № 8 (Ч. 2), 2013 — С. 143—151.
4. Подобєдова Т.Ю. Підготовка майбутніх вчителів гуманітарного профілю до педагогічного проектування: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Т. Ю. Подобєдова. — Луганськ, 2005. — 20 с.
5. Теличко Н. Діалогічне мовлення на занятті іноземної мови як один із шляхів реалізації особистісно орієнтованого навчання // Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні Науки. — № 1 (48), лютий 2015. — С. 300—303.
6. English (for Specific Purpose «Information Technology»). Англійська мова (за професійним спрямуванням «Інформаційні технології») : навч. посібник для студ. ВНЗ / О.О. Пасічник, О. С. Пасічник. — Хмельницький : ХНУ, 2015. — 153 с.

OLENA PASICHNYK
Khmelnysky

METHODOLOGICAL ASPECTS OF PEDAGOGICAL PLANNING OF PROFESSIONALLY ORIENTED FOREIGN LANGUAGE COURSE IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

The article deals with pedagogical planning of professionally oriented English language course which is considered as the main means of improving professional foreign language competency. Key elements and stages of pedagogical planning process are outlined in the article. According to the author, it should be based on the concepts of integration, contextual support, dialog and problem-solving activities. Roles and functions of a tutor are defined in the article.

Key words: pedagogical planning, foreign language, foreign language competence, integration, context, dialog and problem-solving activities.

ЕЛЕНА ПАСЕЧНИК
г. Хмельницький

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ПРОЕКТИРОВАНИЯ ПРОФИЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО КУРСА ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В ВУЗЕ

Автор раскрывает особенности проектирования профильно-ориентированного курса иностранного языка как средства повышения эффективности профессиональной иноязычной компетентности студентов. Проанализированы базовые характеристики и этапы проектной деятельности, которая должна осуществляться на основе интегративности, контекстности, проблематичности, диалогичности. Определено место и функции преподавателя в учебном процессе.

Ключевые слова: педагогическое проектирование, иностранный язык, иноязычная компетентность, интегративность, контекстность, проблематичность, диалогичность.

Стаття надійшла до редколегії 03.12.2016